

МОДЕЛІ ОСВІТНІХ ІНДИКАТОРІВ ЯКОСТІ ОСВІТИ

УДК 37.01

Н. В. Дячок

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ІНДИКАТОР ЯКОСТІ ОСВІТИ

За останнє століття розвитку освіти сприяло суспільне перетворення в країнах Організації Економічного Співробітництва та Розвитку. За цей період часу не було можливо цілком визначити кількість таких змін у часі. Наголосимо, що відсутність таких даних зробила неможливим слідування за темпом змін майже до половини минулого століття. Дані про освітні досягнення не були достатньо стандартизованими до 1990-х. У випадку відсутності певних даних було використано віковий метод виміру рівнів досягнення, щоб оцінити, скільки людей отримали освітні кваліфікації впродовж життя.

Слід розглянути якість вищої освіти як комплексну характеристику, яка відображає діапазон і рівень освітніх послуг, що надаються системою освіти відповідно до інтересів особи, суспільства і держави. Сьогоднішня якісна освіта повинна давати можливість кожній людині залежно від його віку, інтересів та можливостей отримувати повноцінну, безперервну освіту відповідного рівня в усіх її формах. У межах реалізації болонського процесу існує Європейська система забезпечення якості (ENQA), відповідно до якої мають модернізуватися вітчизняні ВНЗ [1, с. 1016].

Зауважимо, категорія якості освіти виступає предметом вивчення багатьох наук від філософії, психології, педагогіки, менеджменту освіти до політології, соціології, економіки тощо. Сьогодні якість освіти є одним з основних понять педагогічної науки та теорії державного управління освітою. Якість освіти як об'єкт управління виступає одним із найважливіших показників, за яким, у міжнародній практиці, визначає результативність системи освіти будь-якої держави та ефективність управління нею. Більшість досліджень якості освіти здійснювались у межах педагогічної науки. Найчастіше предметом дослідження виступали якість знань, якість навчальних досягнень та результати освітньої діяльності. Якість освіти можна оцінити за певними показниками (індикаторами). Найпоширенішими системами освітніх індикаторів є Освітні індикатори Ради з освіти Європейського Союзу, Освітні індикатори Міжнародного Консультативного Форуму з освіти для усіх, Освітні індикатори ЮНЕСКО, ОЕСР [1, с. 1018].

Як вже зазначалося вище, серед числа освітніх інституцій, що забезпечують якість освіти, основне місце належить Європейській мережі агентств з якості (ENQA), метою якої став саме розвиток співпраці, обміну успішним досвідом та інтеграції національних систем

управління якістю. ENQA була заснована у 2000 р. У 2001 році на зустрічі європейських міністрів вищої освіти у Празі ENQA запросили до співпраці у визначенні єдиних критеріїв та стандартів гарантування якості. Берлінське комюніке підтвердило основним напрямком діяльності ENQA співпрацю з Європейською Асоціацією Університетів, Європейською Асоціацією вищих навчальних закладів та Національною спілкою студентів у Європі щодо розроблення спільних стандартів, процедур та напрямків забезпечення якості вищої освіти, дослідження та впровадження адекватних шляхів проведення ліцензування та акредитації для агентств і органів по забезпеченню якості та акредитації.

Варто зазначити, що саме вище зазначені освітні інституції сприяли у формуванні та розробці системи освітніх індикаторів, які успішно функціонують у багатьох країнах світу. За ініціативою ЮНЕСКО, починаючи із 1991 р., на основі аналізу освітніх індикаторів публікуються результати порівняльних досліджень стану освітніх систем багатьох країн світу. Аналогічні дослідження, починаючи з 1993 р., проводить також і ОЕСР. Так у доповіді «Погляд на освіту 2016: індикатори ОЕСР» подано інформацію:

- в середньому по країнах ОЕСР з 2005 по 2014 рік відсоток 20-24-річних учнів у вищій освіті виріс з 29% до 33%. Так як очікується, що в середньому 36% сучасної молоді в країнах ОЕСР отримає як мінімум один диплом з вищої освіти в віці до 30 років, число учнів-здобувачів вищої освіти буде продовжувати рости;

- найчастіше учні витрачають більше часу на завершення третинної програми, ніж це теоретично планувалося. В середньому, по країнах, по яких є індивідуальні дані про учнів, близько 41% студентів денного відділення, які навчаються на бакалавра, завершують навчання і отримують диплом в теоретично відведених на це терміни, а у 69% студентів на це йде термін аж до трьох років довше теоретично відведеного;

- вік викладацького складу росте, так як ця професія більше не приваблює молодих людей. Частка вчителів середньої школи у віці 50 років і старше зросла в період з 2005 по 2014 рік в 16 з 24 країн ОЕСР, по яких є дані. Так, в Італії і Португалії зараз менше 3% вчителів початкової школи молодше 30 років.

- незважаючи на економічний спад 2008 року, витрати на одного учня виросли на всіх рівнях освіти в середньому по країнах ОЕСР. У період з 2008 до 2013 року реальні витрати на одного учня виросли на 8% на рівнях освіти з початкового до після середнього нетретинне і на 6% на третинному рівні освіти. Однак фінансова криза зробила прямий вплив на заробітні плати вчителів: в середньому по країнах ОЕСР заробітні плати або були заморожені, або зменшилися з 2009 до 2013 року, і тільки останнім часом вони знову почали зростати [7].

Саме недоліки Української національної системи освітніх індикаторів, дозволило представити її лише епізодично в дослідженнях ЮНЕСКО, а в дослідженнях ОЕСР не дозволило представити і зовсім. Створення та

розвиток індикаторів став базовим для процесу вдосконалення розуміння результатів освіти і здатності країн обмінюватися набутим досвідом. У середині вісімдесятих стало очевидно, що відсутність міжнародних порівнянних статистичних даних заважає здатності здійснювати порівняння та користуватися досвідом країн з успішними навчальними системами. Тільки з розвитком міжнародних програм студентського обміну виникла можливість виявляти об'єктивні рівні знань, вмінь та навичок студентів в різних країнах світу. Саме тому головним завданням ОЕСР у проекті «Індикатори Освітніх Систем» і стало вироблення надійних міжнародних індикаторів в широкому діапазоні освітніх тем.

Наголосимо, що з самого початку свого існування проект «Індикатори Освітніх Систем» включав в себе стандартизацію існуючих даних про ресурси, організацію і рівні освітніх систем, щоб зробити можливим їх для міжнародного порівняння. Цілісність мети проявляється у її завданнях і тому викликає надзвичайний інтерес серед відповідних наукових спільнот у всьому світі.

Саме недооцінка в Україні освітніх індикаторів породжує проблему неможливості порівняння національної освітньої системи із зарубіжними. Ця відсутність унеможливує функціонування ефективної національної системи моніторингу якості нашої освітньої системи. Адже лише на основі використання освітніх індикаторів можна здійснити об'єктивний аналіз ситуації та характеризувати тенденції, провести оцінювання результатів діяльності як системи в цілому, так і окремих її структур, визначити орієнтири для формування стратегій, програм. Окрім того, використання освітніх індикаторів дає можливість створити максимально сприятливі умови для формування державно-громадської системи управління освітою. Публікація результатів аналізу стану функціонування освітньої системи, проведеного на основі аналізу об'єктивних індикаторів, дає можливість розгорнути широку суспільну дискусію з тих чи інших освітніх проблем, порівняти українську освітню систему з національними системами інших країн світу [6].

Вважаємо за необхідне запропонувати розглянути професійну мобільність сучасного фахівця як індикатор якості отриманої ним освіти. Адже дивитися на професійну мобільність слід як на важливу якість у єдності з наступними ідеями: гуманізації, демократизації, випереджального і безперервного характеру освіти. Зв'язок з ідеєю гуманізації проявляється на рівні критеріїв відбору та конструювання змісту навчання у виші, а також визначення форм і методів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Зв'язок проблеми формування професійної мобільності з ідеями демократизації і безперервності професійної освіти виявляється у вигляді комплексу організаційно-педагогічних умов. У випадку принципу випереджального рівня професійної освіти цей зв'язок є подвійним (див. Рис. 1):

Рис. 1. Рівні формування професійної мобільності

Отже, на першому рівні (рівень конструювання змісту освіти та форм організації навчальної діяльності) та другому (рівень організаційно-педагогічних умов) стає зрозумілим, що в процесі навчання у майбутнього фахівця має бути створено деякий запас, «кладязь» знань і способів діяльності на майбутнє для адаптації до можливих змін у практичній професійній діяльності.

Відповідно до рівнів формування професійної мобільності та її зв'язку на рівні конкретної мети і засобів самовдосконалення особистості випускника ВНЗ, вважаємо за необхідне виокремити, сучасні типи професійної мобільності, які в свою чергу відповідають загальноприйнятим індикаторам якості вищої освіти:

1) за певних обставин випускник ВНЗ змінює сферу діяльності в рамках однієї широкої спеціальності, але при цьому явного професійного росту не відбувається;

2) характер діяльності працівника зазнає тих чи інших змін у зв'язку з призначенням на нову (вищу) посаду;

3) працівник змінює одну професію на іншу, тією чи іншою мірою подібну до першої, що дозволяє хоча б в обмеженому варіанті спиратися на набуті в процесі навчання у ВНЗ знання, уміння і навички: наприклад, викладач фізики ВНЗ переходить працювати до фізичної лабораторії науково-дослідного інституту і навпаки;

4) тип професійної мобільності, що означає кардинальну зміну професії, коли потрібно заново опанувати нове поле діяльності [4].

Тому можемо стверджувати, що професійна мобільність є водночас і засобом особистісного самовдосконалення, і, в деякому сенсі, його метою оволодіти більш широким спектром видів професійної діяльності, більше пізнати життя в усіх його проявах. Саме цей спектр пізнання та прагнення до «свіжих» знань можемо назвати одним з індикаторів освіти.

Пропонуємо вам порівняти вимоги до професійної мобільності відповідно зальоіснуючих вимог до індикаторів освіти, які в свою чергу відповідають загальноприйнятим вимогам, а саме див. таблицю 1.

Таблиця 1.

Порівняння вимог до індикаторів освіти і професійної мобільності

№ п/п	Вимоги до індикаторів освіти	Вимоги до професійної мобільності
		<i>Фахівець, який володіє професійною мобільністю:</i>
1	узагальнювати/резюмувати інформацію, не спотворюючи її;	вміє інтегрувати інформацію (вміння інтерпретувати і представляти інформацію: узагальнення, порівняння та протиставлення даних); повинен вміти генерувати інформацію, застосовуючи, проектуючи, винаходячи або розробляючи її.
2	бути організаційно та структурно зв'язаними з іншими індикаторами, що дозволить провести загальний аналіз системи	розуміє взаємозв'язки та взаємозалежності в суспільному та особистісному розвитку і становленні
3	бути точними і порівнюваними	є конкурентоспроможною, робочою силою
4	давати можливість виявити проблемні або критичні сегменти у функціонуванні галузі	раціонально-критично мислить
5	бути порівнюваними з еталонними показниками або з аналогічними показниками за минулі роки	завжди знаходиться в порівнянні з еталонами фахівців минулих років на щабель вище тому, що володіє надзвичайною адаптативною якістю
6	були порівнюваними із міжнародними освітніми індикаторами	це необхідний вектор у забезпеченні міжнародної якості освіти

З огляду на вище сказане, зробимо висновок, що індикатори – не більше ніж метрика для вимірювання процесу наближення до цілей. Але насправді їх роль важко переоцінити. Індикатори можуть негайно викликати занепокоєння у національній системі через слабкі освітні результати, виявлені у порівнянні з міжнародними еталонними тестами; іноді, вони можуть навіть заохочувати сильніші країни здо консолідації своїх позицій. Коли індикатори будують профіль високоефективних освітніх систем, вони можуть також інформувати про можливі проекти удосконалення слабкіших національних систем освіти. Система вищої освіти в Україні XXI століття повинна не тільки забезпечувати фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їхніх інтересів та здібностей, удосконалення професійної підготовки та підвищення їхньої кваліфікації, а й покликана формувати у випускників ВНЗ цілий ряд професійних та непрофесійних компонентів процесуально-діяльнісного характеру, до яких, зокрема, відносяться формування професійної мобільності. А сформована професійна мобільність включає в себе наступні компоненти: формування вмінь цілісного сприйняття оточуючого світу та відчуття єдності з ним, а також цілісного сприйняття процесу і

результату діяльності; оволодіння технологіями прийняття оптимальних рішень, вміннями адаптуватися до різних змін, прогнозувати хід тієї чи іншої виниклої в ході діяльності ситуації, попереджати негативні наслідки надзвичайних подій; оволодіння культурою системного підходу в діяльності та найважливішими загальнометодологічними принципами її організації, оволодіння принципами конструювання стійких систем, а також формування у майбутнього випускника ВНЗ толерантності в судженнях і діяльності, тобто сформувані професійну мобільність як частину фахових знань.

Список використаної літератури

- 1. Енциклопедія освіти** / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- 2. Павлова О. Ю.** Культурна інтеграція вітчизняних закладів вищої освіти до Європейського освітнього середовища / Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Мисюра Т. М. – К. : КІМ, 2012. – 298 с.
- 3. Педагогіка** вищої школи : вступ до спеціальності: навчальний посібник / [уклад. Гура О.І.]. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 224с.
- 4. Попков В. А., Коржуев А. В.** Теория и практика высшего профессионального образования: учеб. пособие для системы дополнительного педагогического образования / В. А. Попков, А. В. Коржуев. – М. : Академический Проект, 2004. – 432 с.
- 5. Мищенко В. А.** Факторы формирования профессиональной мобильности в системе высшего профессионального образования [Текст] / В. А. Мищенко // Вестн. Югорского гос. ун-та. – 2008. – Вып. 4(11). – С. 59–63.
- 6. Лікарчук І.** Освітні індикатори у контексті розбудови цивілізованої системи оцінювання якості загальної середньої освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/395-osvitni-indikatori-u-konteksti-rozbudovi-tsvivilizovanoji-sistemi-otsinyuvannya-yakosti-zagalnoji-serednoji-osviti>.
- 7. Education at a Glance 2017. OECD Indicators** [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2017_eag-2017-en#.WgP8PVW6_Dc#page1

Дячок Н. В. Професійна мобільність як індикатор якості освіти

Статтю присвячено проблемі якості вищої освіти. На основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел висвітлено зв'язок професійної мобільності та індикаторів якості освіти. Цей зв'язок впливає в аналізі вимог як до фахівця, який володіє професійною мобільністю, так і до індикаторів якості освіти. Індикатори якості освіти використовують для створення високоефективних освітніх систем, які в свою чергу повинні забезпечувати фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їхніх інтересів та здібностей; удосконалення професійної підготовки та підвищення їхньої

кваліфікації; покликані формувати у випускників ВНЗ цілий ряд професійних та непрофесійних компонентів процесуально-діяльнісного характеру, до яких, зокрема, відносяться формування професійної мобільності. Зроблені у статті висновки можуть бути використані під час теоретичного обґрунтування та практичної розробки методики особистісного розвитку студентів галузі знань 01 Освіта.

Ключові слова: професійна мобільність, типи професійної мобільності, якість освіти, індикатори якості, освітня система.

Дячок Н. В. Профессиональная мобильность как индикатор качества образования

Статья посвящена проблеме качества высшего образования. На основе анализа, обобщения и систематизации научных источников освещена связь профессиональной мобильности и индикаторов качества образования. Эта связь следует в анализе требований как к специалисту, который владеет профессиональной мобильностью, так и к индикаторам качества образования. Индикаторы качества образования используют для создания высокоэффективных образовательных систем, которые в свою очередь должны обеспечивать вузовскую и послевузовское профессиональную и практическую подготовку, получение гражданами образовательно-квалификационных уровней в соответствии с их интересами и способностями; совершенствование профессиональной подготовки и повышения их квалификации; призваны формировать у выпускников вузов целый ряд профессиональных и непрофессиональных компонентов процессуально-деятельностного характера, к которым, в частности, относятся формирование профессиональной мобильности. Сделанные в статье выводы могут быть использованы при теоретическом обоснования и практической разработки методики личностного развития студентов области знаний 01 Образование.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, типы профессиональной мобильности, качество образования, индикаторы качества, образовательная система.

Diachok N. Professional Mobility as an Education Quality Indicator

The article deals with the problem of the quality of higher education. On the basis of analysis, generalization and systematization of scientific sources, the link between professional mobility and the education quality indicators is highlighted. This connection stems from the analysis of requirements for a specialist who has professional mobility, as well as indicators of the quality of education. Educational quality indicators are used to create highly effective educational systems, which in turn should provide fundamental scientific, professional and practical training, and the acquisition of educational qualification levels by citizens in accordance with their interests, abilities and skills; improvement of vocational training and their qualification; called to form graduates of higher educational institutions a number of professional and

nonprofessional components of procedural-activity character, which include, in particular, the professional mobility formation. The conclusions made in the article can be used during theoretical substantiation and practical development of the method of the students personal development of the field of knowledge 01 Education.

Key words: professional mobility, types of professional mobility, quality of education, indicators of quality, educational system.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Прошкін В. В.

УДК 378.016:796.071.4

О. В. Отравенко

МОНІТОРИНГ ЯК ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Досвід останніх років підтверджує, що однією з провідних тенденцій модернізації вищої педагогічної освіти в Україні, є посилення уваги до проблеми вдосконалення її якості. Як засвідчує аналіз практики найбільш розвинених країн світу, сучасний випускник ВНЗ повинен бути творчою особистістю, конкуренто здібною, професійно мобільною, володіти гарною фізичною і психологічною підготовленістю до подальшої життєдіяльності, володіти досвідом суб'єктності і професійно-особистісною компетентністю, здатною розробляти і упроваджувати нові технології в процес навчання і виховання та працювати в умовах інноваційного освітнього простору.

Щодо Постанови Кабінету Міністрів України № 1283 від 14.12.2011 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти» [5]: слід підкреслити, що нова освітня парадигма потребує змін основних підходів до якісної підготовки фахівців, у тому числі і майбутніх учителів фізичної культури.

Моніторинг в системі освіти був і залишається об'єктом уваги великої кількості дослідників: П. Анісімова, І. Анненкової, Н. Бенькович, В. Васильєва, І. Денькович, І. Капустіна, С. Полякова, В. Лазарева, Т. Лукіної, О. Локшиної, О. Фоміної, Є. Хрикова, О. Чорної та ін.

Проведений аналіз наукових джерел, засвідчує, що теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури обґрунтували у працях такі науковці: О. Ажиппо, Ю. Лянной, О. Тимошенко, Б. Шиян та ін.

Проте для того, щоб результати моніторингу стали основою для інноваційної професійної діяльності, його необхідно прогнозувати і